

С. В. Таранець

Пилипони

ПИЛИПОНИ — субетнічна група російських старообрядців, які переселилися на територію Правобережної України, країн Балтії, Росії, Білорусі та Польщі внаслідок розколу російської Церкви й з початком гонінь за віру. Термін «пилипони» був визнаний владою Речі Посполитої у 18 ст. Його зафіксовано під час 7-го Всеросійського перепису населення 1793. У 19 ст. його витіснило слово «кацапи». Українське населення Правобережної України називало старообрядців П., а їхні поселення — «пилипами», у зв'язку з чим на Поділлі виникло чимало поселень із назвою «Пилипи» (від імені очільника старообрядців Пилипа; рос. — Филиппа), хоча у віросповідному відношенні вони нічим не відрізнялися від [липован](#), некрасовців, чорнобильців чи слобожан. У 18 ст. Пилипами називали с. Куренівка Ольгопільського пов. Подільської губ. (нині Гайсинського р-ну Вінницької обл.). До цього часу назву «пилипонівського» зберіг один із сільських мостів на шляху з м. Ольгопіль до м. Ямпіль (нині Могилів-Подільського р-ну Вінницької обл.). Пилипами називали й с. Великий Митник Літинського пов. Подільської губ. (нині Хмельницького р-ну Вінницької обл.), яке внаслідок татарських руйнувань було спалене, а уцілілі старовіри покинули поселення. Згодом їхнє місце зайняли українські козаки, які дали нову назву селу.

Занепад поселень-«пилипів» спричинили урядові військові вигонки старообрядців у Росію. 1764 під час вступу на польський престол С.-А. Понятовського полковник І. Гудович силоміць вивів із Поділля до 3-х тис. утікачів. Незважаючи на те, що у деяких селах старовірське населення зникло загалом, наприклад, у с. Пилипи Могилівського пов. Подільської губ. (нині Могилів-Подільського р-ну), вони до цього часу зберегли свою першу назву. Сіл із назвою «Пилипи» на Поділлі було багато, тому для їхнього розрізнення почали використовувати другу частину слова, що походила від назви найближчого значущого населеного пункту. Так, с. Пилипи поблизу с. Олександрівка Ушицького пов. Подільської губ. стали іменувати Пилипами-Олександрівськими (нині Хмельницького р-ну Хмельницької обл.), Пилипи біля м. Хребтіїв того ж повіту — Пилипами-Хребтіївськими (нині Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.), Пилипи біля с. Борове Ямпільського пов. Подільської губ. — Пилипами-Борівськими (нині Тульчинського р-ну Вінницької обл.), Пилипонівку біля м. Бершадь Ольгопільського пов. — Пилипонівкою-Бершадською (нині у складі м. Бершадь Гайсинського р-ну Вінницької обл.).

Тривалий час термін «пилипи» зберігався за мешканцями Південної Бессарабії, які переселилися у цей край із Поділля. Цим субетнонімом називали старообрядців, вихідців із Пруссії, Речі Посполитої та молдово-валаських земель, однак у Бессарабії термін «пилипони» зазнав деякої еволюції — завдяки регіональному впливу молдовської мови він трансформувався у «липовани». *О. Пригарін* зараховує термін «пилипівці» до російської термінології, «пилипони» — до української та польської, «липовани» — до романської. П. переважно мешкали в Аккермані (нині м. Білгород-Дністровський), с. Жебріяни (нині Приморське) та м. Кілія (нині обидва — Ізмаїльського р-ну, усі — Одеської обл.).

Рекомендована література

1. Сецинский Е. Приходы и церкви Подольской епархии // Труды Подол. епархиал. историко-статистического комитета. 1901. Вып. 9;
2. Таранец С. Старообрядчество Подолии. К., 2000;
3. Пригарин А. А. Формирование старообрядческого населения Придунавья в конце XVIII — начале XIX вв. // Липоване: История и культура русских старообрядцев. Вып. 3. О., 2006.

Бібліографічний опис:

Пилипони / С. В. Таранець// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-890008>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).